

ERA Norgerhaven

eerste resultaten van een reïntegratieproject voor extra zorg behoevende gedetineerden

L.W. Blees, R. Aidala, B.S.J. Wartna

Den Haag, Ministerie van Justitie, WODC, 1997

K-reeks (50)

Samenvatting

In september 1994 ging op het terrein van gevangenis Norgerhaven te Veenhuizen het project 'Externe Resocialisatie Afdeling' (ERA) van start. De ERA is een nieuwe vorm van detentiefasering en biedt langgestrafte gedetineerden speciale begeleiding bij hun terugkeer naar de maatschappij. Het project richt zich op kwetsbare, extra zorg behoevende gedetineerden die vanwege hun psychosociale problematiek niet in aanmerking komen voor reguliere vormen van detentiefasering.

In de ERA volgen de deelnemers gedurende de laatste vijf tot negen maanden van hun straf een standaardprogramma waarin onder meer sociale vaardigheden, resocialisatie, huisvesting en arbeid aan de orde komen. Daarnaast werken zij aan de hand van een individueel opgesteld programma aan hun psychosociale problemen, sociale relaties en eventuele verslaving. Bij onvoldoende inzet, overtreding van de huisregels of alcohol- en druggebruik kunnen de deelnemers uit het project worden geplaatst. Na het verblijf op de ERA volgt een periode van nazorg.

Het WODC heeft op verzoek van de dienst Justitiële Inrichtingen onderzoek gedaan naar de eerste resultaten van de ERA. Het onderzoek richtte zich voornamelijk op de effecten die het verblijf op de ERA op de levensomstandigheden van de individuele deelnemers heeft gehad. Tot mei 1996 werden de rapportages over de eerste 38 deelnemers van het project verzameld en geanalyseerd, werden ex-deelnemers geïnterviewd over hun ervaringen en werden voorlopige recidivegegevens opgevraagd bij het Korps Landelijke Politiediensten. Om zicht te krijgen op het reilen en zeilen van het project werden onder meer vraaggesprekken gevoerd met de ERA-medewerkers.

Uit het onderzoek blijkt dat er in de eerste anderhalf jaar van het project gemengde resultaten zijn behaald. Op elk van de onderscheiden probleemgebieden maakten sommige deelnemers vorderingen en andere geen. Alleen op het gebied van huisvesting waren de resultaten onverdeeld gunstig. Zo goed als alle deelnemers die niet over woonruimte beschikten, konden van onderdak worden voorzien. Op het terrein van de psychosociale problematiek boekten zeven deelnemers veel vooruitgang en maakten tien deelnemers beperkte vorderingen.

Ruim een derde (36%) van de deelnemers viel om uiteenlopende redenen voortijdig uit. Van degenen die hun verblijf volgens plan afmaakten, verliet de helft het project met (redelijk) gunstige vooruitzichten. Uit de geraadpleegde politiegegevens bleek dat binnen een periode van gemiddeld tien maanden na vertrek uit het project, 60% van de totale groep had gerecidiveerd.

Bij de interpretatie van deze uitstroomresultaten moet men in aanmerking nemen dat de ERA zich richt op gedetineerden die in strafrechtelijk, maar bovenal in psychosociaal opzicht een zeer zware groep vormen. Hun kansen op maatschappelijke integratie zijn op voorhand vrij klein. Gezien de achtergronden van de deelnemers, de betrekkelijk lange duur van het verblijf, en het intensieve karakter van het project, valt een uitvalpercentage van 36 in feite mee. En wellicht kan hetzelfde worden gezegd over de (voorlopige) recidive van 60%; het valt nog te bezien hoe dit percentage zich verhoudt met de algemene recidive onder langgestrafte gedetineerden met vergelijkbare achtergronden.

Een en ander neemt echter niet weg dat de resultaten van het ERA-project voor verbetering vatbaar zijn. Het succes van het project zou op de eerste plaats kunnen worden verhoogd door de instroom van harddrugverslaafden en deelnemers met een zeer zwaar strafrechtelijk verleden te beperken door hen in de intake strenger te toetsen op hun motivatie voor het project. Uit analyses blijkt namelijk dat juist in deze twee groepen de kans op voortijdige uitval en latere recidive zeer groot is.

Op de tweede plaats kunnen er verbeteringen worden aangebracht in de opzet van het programma. Nog afgezien van de inhoud en vorm van de verschillende programma-onderdelen, zou overwogen kunnen worden de minimale verblijfsduur van vijf maanden te verhogen om de effecten van het programma op de deelnemers te vergroten. Daarnaast zou men moeten nagaan of de niet-verplichte nazorgcontacten - nu in handen van de buitenreclassering - niet beter centraal vanuit de ERA

gecoördineerd zouden kunnen worden, zodat op basis van de vertrouwensrelatie die tijdens het verblijf is opgebouwd, het contact met de deelnemers gemakkelijker kan worden voortgezet. Ten slotte dienen er enkele organisatorische aanpassingen te worden gedaan. De medewerkers gaven in hun interviews aan, behoefte te hebben aan meer duidelijkheid in hun werk. Zij willen meer begeleiding en een meer stringente verdeling van verantwoordelijkheden. Op het gebied van de arbeid is daar inmiddels wat aan gedaan. Uit de groep van mentoren is een vaste persoon als arbeidsmedewerker aangesteld.

Voorts zou het voor de interne organisatie van het project goed zijn als er ook een vast aanspreekpunt gecreëerd zou worden tussen het hoofd en het team van medewerkers. De coördinatie van de dagelijkse werkzaamheden werd tot nu toe bij toerbeurt door de mentoren zelf verzorgd. Gezien de gebrekkige samenwerkingsrelaties binnen het nog onervaren team is dat niet de juiste oplossing. Een vast persoon dient in deze functie te worden benoemd.

Naast het aanstellen van een 'primus inter pares' zou ook het opzetten van een beter registratiesysteem voor meer duidelijkheid in de organisatie kunnen zorgen. Door het uitvaardigen van richtlijnen voor de diverse rapportages die de medewerkers dienen op te stellen, worden hun werkzaamheden gestructureerd en wordt de aanpak van de deelnemers van de nodige uniformiteit voorzien. Bijkomend voordeel van een goed registratiesysteem is dat de resultaten ten aanzien van de individuele deelnemers ten allen tijde te achterhalen zijn en er gemakkelijker een overzicht kan worden gegeven van de uitkomsten van het project.